

ELVERUM
KOMMUNE

Årsberetning 2023

(25.3.2024)

Innholdsfortegnelse

Kommunedirektørens kommentar	3
Økonomiske resultater og utvikling	5
Bevilgningsoversikt – drift	5
Tjenesteområdenes avvik i forhold til kommunestyrets rammevedtak	6
KF Elverum kommuneskoger	8
Bevilgningsoversikt– Investering	9
Økonomiske mål og handlingsregler	12
Finansforvaltning	17
Befolkningsutvikling og demografi	17
Styring – ledelse – kontroll	19
Overordnet styring	19
Kontroll	19
Årshjul.....	19
Likestilling og mangfold i arbeidslivet	21
Arbeid med etikk og verdigrunnlag	25
Medarbeiderundersøkelse - 10-faktor	25

Kommunedirektørens kommentar

Årsberetning er den tredje formelle rapportering til kommunestyret for budsjettåret 2023. Utover årsberetningen er det rapportert til kommunestyret i juni, tertialrapport nr. 1, og i oktober, tertialrapport nr. 2. I tillegg til denne årsberetningen utarbeides det en årsmelding som gir fyldigere omtale av kommunens samlede virksomhet, mål og resultater gjennom 2023.

Da årsbudsjettet for 2023 ble utarbeidet og vedtatt var det store utfordringer som følge av høy prisstigning og høyt rentenivå. Budsjettet på strøm og renter ble økt med henholdsvis 39,6 og 44,9 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig budsjett 2022.

Et salderingstiltak var å kjøpe strøm, selge konsesjonskraft og ENØK-tiltak. I samarbeid med styreleder i Elverum Energi AS ble det tidlig avklart at kjøp av strøm fra Østerdalen Kraftproduksjon AS ikke var gjennomførbart, og det var heller gunstig å inngå avtale om kjøp av billigere strøm gjennom fastprisavtaler over tid. Det ble derfor vedtatt å øke utbytte fra Elverum Energi AS med 17 millioner kroner, samlet utbytte fra Elverum Energi AS i 2023 var 50 millioner kroner. Det er også gjort avtale om kjøp av konsesjonskraft fra Østerdalen kraftproduksjon AS som vil gi kommunen årlige inntekter for salg av 2 263 MWh. For 2023 ble det inntektsført en netto gevinst for salg av konsesjonskraft på 1,4 millioner kroner. Samlet effekt av salderingstiltaket ble korrigert med 12 millioner kroner i tertial rapport nr 2 – 2023.

Tertialrapport 1/23 meldte kommunedirektøren om et samlet forventet negativt avvik i tjenesteproduksjonen på 37,9 millioner kroner. Avviket ble delvis lukket ved bruk av nevnte utbytte fra Elverum energi AS og økte rammeoverføringer til kommunen fra staten i forbindelse med Revidert Nasjonal Budsjett på 21,1 millioner kroner. Etter budsjettregulering i tertialrapport 1/23 ble positivt netto driftsresultat regulert fra budsjett med 3,8 millioner kroner til 5,6 millioner kroner. Gjennom sommeren forverret forventet avvik seg ytterligere med 42,8 millioner kroner samt at det var avdekket noe budsjettfeil. Samlet forventet avvik etter 8 måneder i 2023 var på 80,6 millioner kroner. Dette ble grovt sett dekket av bruk av utbytte, 17 millioner kroner, økt ramme overføring, 21,1 millioner kroner, mer inntekt på skatt, 17,9 millioner kroner, integreringstilskudd, 13,1 millioner kroner, bruk av fond på 4,7 millioner kroner og noe forventet økte renteinntekter.

Etter regulert budsjett i tertialrapport 2/23 ble det et negativt netto driftsresultat på 3,8 millioner kroner.

Regnskapsresultatet viser et positivt netto driftsresultat på 6,1 millioner kroner som utgjør 0,29%. Det er 9,8 millioner kroner bedre enn regulert budsjett etter tertialrapport 2/23. Elverum kommune har et mål om at netto driftsresultat skal være 2 %. Avvik i forhold til målet er på 36,4 millioner kroner. Kommunedirektøren ser det som svært utfordrende å nå et netto driftsresultat på 2 %.

Det som det er verdt å merke seg i regnskap 2023 som avviker noe fra forgående år er at det ikke har blitt en merinntekt på skatt. Lokal skatteinngang har 12,9 millioner kroner i mindreinntekt enn det som regulert budsjett la opp til. Noe ble kompensert i inntektsutjevningen, 7,3 millioner kroner.

Årsregnskapet for 2023 viser at kommunens renteutgifter økte med 55,8 millioner kroner fra 2022 til 2023. Rentenivå og høye lånegjeld er årsaken til økningen. Kommunens netto lånegjeld i forhold til brutto driftsinntekter er fortsatt for høy. Gjeldsgraden er på 104 %, gjeldsgraden har gått ned de siste årene og det skyldes først og fremst at det har vært en økning i inntektene. Sammenlignet med andre kommuner må Elverum kommune bruke vesentlig mer av løpende driftsinntekter til å betjene renter og avdrag. Gjeldsgraden viser at Elverum kommune er sårbar for renteøkning.

Kommunens utgifter til pensjon har økt kraftig de siste årene også i 2023. Ordningen med føring av premieavvik gjør at svingninger i premieinnbetalinger utjevnes over tid kommunens regnskap (7 år). Utfordringen de siste årene er at det har vært store premieavvik som kommunen har inntektsført. Betaling av pensjonspremier til pensjonsselskapene er foretatt og kommunens bankbeholdning er redusert. Ved utgangen av 2023 var kommunens netto premieavvik på 206,5 millioner kroner i balansen. Dette svekker kommunens likviditet og begrenser kommunens handlingsrom til å bruke av egenkapital (fond). Dette viser også kommunens korrigerende arbeidskapital pr 31.12.2023 som er negativ med 103,2 millioner kroner.

Kommunebarometeret, av 10. august 2023, vurderer alle kommuner etter 151 forskjellige nøkkeltall. Elverum kommune ble rangert som kommune nummer 73, i 2022 var kommunen rangert som nr. 68. Dette indikerer at kommunen har gode tjenester til sine innbyggere på tross av en anstrengt kommuneøkonomi.

Gjennom tertialrapportene er det rapportert at enkelte tjenesteområder har hatt utfordringer gjennom rapporteringsåret. Det er store avvik i forhold til opprinnelig og regulert budsjett. Det er sektorene pleie- og omsorg, familie- og helse og skole som har de største avvikene. Kommunedirektøren merker seg spesielt systemarbeidet innenfor barnehage som har hatt en dokumentert positiv effekt på 1,6 millioner kroner.

Endringer i innbyggertall og sammensetning (demografi) vil påvirke kommunens tjenestetilbud i årene som kommer. Det vil være helt avgjørende å ha fokus på økonomistyring i tiden som kommer, for å kunne opprettholde kontroll. Det er en kontinuerlig utfordring fremover å prioritere kommunens ressurser slik at disse blir forvaltet på en best mulig måte, for å kunne møte innbyggernes behov for tjenester. Kravet til kontinuerlig forbedring, omstilling, og effektivitet vil ligge over oss. Det vil være nødvendig å erverve og vedlikeholde kompetanse for å kunne fastsette tjenestetilbudet til det nivået Stortinget gjennom lover og forskrifter har forpliktet kommunene til å yte overfor innbyggerne. Dette krever stor innsats både fra den politiske og administrative ledelse, og ikke minst fra medarbeidere i de ulike virksomhetene i kommunen.

I 2023 gjorde medarbeiderne i Elverum kommune en formidabel innsats. Til tross for utfordringen med en anstrengt kommuneøkonomi oppfattes kvaliteten på tjenester i all hovedsak som god, og er under stadig forbedring på vesentlige tjenesteområder.

Elverum 25.03.2024

Kristian Trengereid
Kommunedirektør

Økonomiske resultater og utvikling

Bevilgningsoversikt – drift

§ 5-4 Bevilgningsoversikter – drift						
Beløp i 1000 kroner	Regnskap 2023	Avvik	Regulert budsjett 2023	Opprinnelig budsjett 2023	Regnskap 2022	
Generelle driftsinntekter						
Rammetilskudd	-786 164	7 313	-778 852	-744 576	-729 105	
Inntekts- og formuesskatt	-629 176	-12 943	-642 119	-631 701	-670 807	
Eiendomsskatt	-97 485	6 447	-91 038	-91 038	-90 022	
Andre generelle driftsinntekter	-84 675	8 942	-75 733	-53 541	-53 199	
Sum generelle driftsinntekter	-1 597 500	9 759	-1 587 741	-1 520 856	-1 543 133	
Netto driftsutgifter						
Sum bevilgninger drift, netto	1 472 330	1 562	1 473 891	1 383 177	1 408 605	
Avskrivninger	122 231	4 329	126 560	126 560	121 251	
Sum netto driftsutgifter	1 594 561	5 891	1 600 451	1 509 737	1 529 855	
Brutto driftsresultat	-2 939	15 650	12 711	-11 119	-13 278	
Finansinntekter/Finansutgifter						
Renteinntekter	-29 918	1 368	-28 550	-23 049	-20 325	
Utbytter	-50 267	0	-50 267	-33 000	-13 266	
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	0	0	0	0	0	
Renteutgifter	113 541	-1 862	111 679	107 179	57 757	
Avdrag på lån	85 752	-978	84 774	84 774	83 839	
Netto finansutgifter	119 108	-1 472	117 636	135 904	108 004	
Motpost avskrivninger	-122 231	-4 329	-126 560	-126 560	-121 251	
Netto driftsresultat	-6 063	9 849	3 786	-1 775	-26 524	
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	5 337	-0	5 337	9 839	5 291	
Avsetninger til bundne driftsfond	13 985	-1 217	12 769	401	16 051	
Bruk av bundne driftsfond	-16 316	2 429	-13 887	-2 627	-22 569	
Avsetninger til disposisjonsfond	3 056	-3 056	0	0	27 751	
Bruk av disposisjonsfond	0	-8 004	-8 004	-5 838	0	
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0	0	
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	6 063	-9 849	-3 786	1 775	26 524	
Fremført til inndeckning i senere år (merforbruk).	0	0	0	0	0	

Tabell: Bevilgningsoversikt – drift.

Tabellen over er en oppstilling av kommunens generelle driftsinntekter, netto driftsutgifter, sum bevilgning netto driftsutgifter, netto finansutgifter, netto driftsresultat og disponering av eller dekning av netto driftsresultat.

Forklaring av vesentlige avvik mellom regnskap og regulert budsjett:

- **9,8 millioner kroner i merinntekter på generelle driftsinntekter.** Merinntekter i rammetilskudd ligger i inntektsutjevning mellom kommuner. Lokal skatteinnang har 12,9 millioner kroner i mindreinntekter. Det er 6,4 millioner kroner i merinntekter på eiendomsskatt. Grunnlaget for eiendomsskatt har vært under rettslig behandling og kommunen må tilbakebetalt for mye innbetalt eiendomsskatt. For mye innbetalt eiendomsskatt har bidratt til positive netto driftsresultater, som er avsatt til disposisjonsfond. For mye innbetalt eiendomsskatt vil bli tilbakebetalt i løpet av 2024. Merinntekter på andre generelle driftsinntekter ligger i utbetalt integreringstilskudd som følge av bosetting av flyktninger.

- **1,6 millioner kroner i mindre utgifter på sum bevilgning drift, netto.** Dette er et samlet avvik på 0,1 %. Innenfor avviket ligger det til dels store avvik fordelt på sektorer og staber. Disse avvikene kommenteres under tabellen for budsjetttrammer for sektorer og staber (Bevilgningsoversikt drift, netto).
- **1,5 millioner kroner i merutgifter på netto finans.** Det er 0,5 millioner kroner i merutgift i netto renter, og 1,0 millioner kroner i merutgifter i avdrag på lån. Årsaken til merutgifter på lån ligger i kravet om minimumsavdrag på lån, jfr. kommuneloven. Budsjettet på avdrag var for lavt i forhold til minimumskravet.
- **Netto driftsresultat ble 6,1 millioner kroner,** noe som er 9,8 millioner kroner bedre enn regulert budsjett. Det positive resultatet reduserte behovet for bruk av disposisjonsfond. Det ble avsatt 3,1 millioner kroner til disposisjonsfond.

Årets driftsregnskap legges frem i balanse og har ikke noe merforbruk til inndekning i senere år.

Sektor og stabers avvik i forhold til kommunestyrets rammevedtak

§ 5-4 Bevilgningsoversikt drift, netto						
Tall i hele tusen	Regnskap 2023	Avvik	Regulert budsjett 2023	Opprinnelig budsjett 2023	Regnskap 2022	Avvik i %*
Kommunedirektør inkludert Samfunnsutviklingsstaben	26 019	-841	25 178	24 226	24 207	-3,34 % ●
Sektor for teknikk og miljø	56 548	948	57 497	57 048	49 291	1,65 % ●
Eiendomsstaben	85 186	225	85 411	110 168	97 536	0,26 % ●
Sektor for skole	352 729	-1 859	350 870	322 852	301 606	-0,53 % ●
Sektor for barnehage	177 981	5 064	183 045	176 076	159 770	2,77 % ●
Sektor for familie og helse	140 790	-2 684	138 106	119 563	112 306	-1,94 % ●
NAV Elverum	77 525	2 780	80 305	61 255	60 756	3,46 % ●
Sektor for kultur	43 387	355	43 743	41 733	40 685	0,81 % ●
Sektor for pleie og omsorg	490 087	-15 691	474 396	440 619	492 767	-3,31 % ●
Personalstaben	13 848	-377	13 471	13 811	11 281	-2,80 % ●
Service- og IKT-staben	30 986	836	31 822	29 003	26 180	2,63 % ●
Økonomistaben	17 932	337	18 269	19 945	17 831	1,85 % ●
Felles/finans/div	-40 687	12 467	-28 220	-33 122	14 388	-44,18 % ●
Netto for alle sektorer og staber	1 472 330	1 562	1 473 891	1 383 177	1 408 605	0,11 % ●

Tabell: Sektor og stabers budsjetttrammer – kommunestyrets rammevedtak.

*Symbolene som brukes for å vise status i forhold til økonomisk måltall:

- – ikke tilfredsstillende – avvik større enn +/- 1 %.
- – tilfredsstillende, men har et avvik mellom -0,75 – -1,0 % og 0,75 - 1,0 %.
- – tilfredsstillende og bra – avvik mellom -0,75 % og 0,75 %.

Forklaringer av vesentlige økonomiske avvik mellom revidert budsjett og regnskap på sektorer og staber:

Det er foretatt budsjettreguleringer av fastlønn, pensjon og arbeidsgiveravgift på tvers av alle sektorer og staber opp mot det som var budsjettet som lønns- og pensjonsreserver på området for felles/finans/diverse.

Avvikene på sektorer og staber ligger i andre årsaker enn nevnte forhold, og kommenteres nedenfor.

Kommunedirektør inkludert Samfunnsutviklingsstaben – negativt avvik med kr 841 000.

Området består av tre ansvar; Kommunedirektør, Samfunnsutvikling og Sør-Østerdal interkommunale Politiske Råd (SØIPR).

Kommunedirektøransvaret bidrar med en mindreforbruk på kr 476 000. Årsaken ligger i mindre aktivitet i politiske råd og utvalg inklusiv kontrollutvalget og revisjon.

Samfunnsutviklingsstaben har flere prosjekter med ekstern finansiering og bruk/avsetning til fond. Bruk og avsetning til fond føres på skjema "Bevilgningsoversikt - drift" og ikke skjema "bevilgningsoversikt drift, netto". Manglende budsjettreguleringer av aktivitet som medfører bruk og avsetning til fond vil bidra til avvik mellom regnskap og budsjett.

Samfunnsutviklingsstaben har et merforbruk på kr 354 000, men årsaken ligger i manglende budsjettreguleringer. Med riktige budsjettering ville avviket vært positivt med kr 246 000. Årsaken til et positivt avvik er i hovedsak inntekter på prosjekter på tjenesten internasjonalt arbeid.

SØIPR bidrar også med et negativt avvik, på kr 962 000, men av samme årsak som Samfunnsutviklingsstaben. Med riktige budsjettering ville det ikke vært avvik mellom regnskap og budsjett. Vertskommunesamarbeid finansieres av samarbeidskommuner, og merinntekter eller merutgifter avsettes eller inntektsføres fra fond.

Sektor for teknikk og miljø – positivt avvik med kr 948 000.

Sektor for teknikk og miljø har samlet et positivt resultat på 0,95 millioner. Dette skyldes i hovedsak merinntekter på salg av tjenester og informasjon fra forvaltningsområdet, merinntekter fra prosjektvirksomhet og fra parkeringstjenesten. Merinntektene er samlet større enn merkostnadene; bl.a. juridiske tjenester knyttet rettsprosessen på eiendomsskatt, og mindreinntektene på enkelte områder.

Eiendomsstaben – positivt avvik med kr 225 000.

I resultatet inngår manglende belastning av 370 000 kroner knyttet til kjøpt vikarrendhold i desember måned, som har blitt belastet regnskapet for 2024. Dette innebærer at det er mindre forbruk på renhold tilsvarende 0,4 millioner kroner. I tillegg er det 2,2 millioner kroner i merkostnader på fjernvarme og 0,9 millioner kroner til nødvendig vedlikehold. Finansiell leasing av beredskapscenteret kostet 1,3 millioner kroner mindre enn budsjettet, mens utleie av boliger ga netto merinntekter på 1,6 millioner kroner.

Sektor for skole – negativt avvik med kr 1 859 000.

Sektor for skole har et samlet merforbruk på kr. 1 859 000. Dette skyldes stort sykefravær i siste del av 2023 med tilhørende økning i vikarutgifter. Utgiftene til skoleskyss ble 1,8 millioner høyere enn budsjettet og ikke fullt ut kompensert av andre tiltak. I denne utgiftsposten ligger både ordinær skoleskyss og kommunale vedtak, samt kjøring til og fra aktiviteter.

Sektor for barnehage – positivt avvik med kr 5 064 000.

Sektor for barnehage har et samlet mindreforbruk på kr. 5 064 000. I hovedtrekk skyldes dette positive effekter av gjennomgang og oppbygging av støttesystem for barnehagene basert på Stortingsmelding 6. Effekten kom 2. halvår innenfor spesialpedagogisk hjelp i både private og kommunale barnehager tilsvarende kr. 1 600 000. Vi har et positivt avvik tilsvarende kr. 800 000 på kjøp og salg av tjenester til andre kommuner. Det ble avsatt kr. 700 000 til utbetaling pensjonskostnader til private barnehager. Det kom ingen søknad i 2023, det gir derfor et positivt avvik. Utfordringer med rekruttering av vikarer har ført til at vi har et positivt avvik på lønn til ekstrahjelp og engasjement tilsvarende kr. 1 300 000. I forbindelse med nedleggelse av Vestad barnehage ble det avsatt en liten reserve for uforutsette konsekvenser. Denne ble ikke benyttet og gir et positivt avvik kr. 600 000.

Sektor for familie og helse – negativt avvik med kr 2 684 000.

Barneverntjenesten hadde økende sykefravær gjennom høsten og måtte kjøpe saksbehandlertjenester for å sikre drift. Det var også økte utgifter til kjøp av ulike tiltak i hjemmet og godtgjøring til fosterhjem. Legevakten måtte også kjøpe sykepleiervikarer fra vikarbyrå for å sikre forsvarlig drift på grunn av liten tilgang på vikarer med riktig kompetanse.

NAV Elverum – positivt avvik med kr 2 780 000.

NAV fikk tilført 19 millioner kroner i regulert budsjett med bakgrunn i «dyrtid» og økt behov for økonomisk sosialhjelp for våre innbyggere. Økonomisk sosialhjelp er krevende å beregne, da det er mange variabler som spiller inn. NAV fikk tilført 2,78 millioner kroner mer enn hva det var behov for i 2023.

Sektor for kultur – positivt avvik med kr 355 000.

Elverum kulturhus og kino, fikk redusert inntektskrav for 2023 med kr 500 000 på kinobilletter og 300 000,- på kiosk. Det har vært jobbet strategisk med synlighet og markedsføring ved kulturhuset hvor alle ansatte har vært involvert, dette har resultert i bedre besøkstall enn forventet. Kino og kulturhusdrift er en markedsstyrt bransje, hvor det er helt avgjørende for resultatet at en har gode filmer og konserter å tilby publikum. Det er gjort reforhandlinger sammen med Kinoalliansen opp mot Media Direct Norge hvor vi har oppnådd høyere reklameinntekter.

Sektor for pleie og omsorg – negativt avvik med kr 15 691 000.

Merforbruket skyldes flere forhold. Innleie ved ekstra behov utover bemanningsplan og økt behov for opplæringsvakter for nye vikarer. Overtid på grunn av færre vikarer og vanskeligheter med å sikre vikar med rett kompetanse. Kjøp av varer og tjenester som inngår i egenproduksjon har et stort merforbruk hvor noe skyldes dyrtid, særlig for matvarer. Tilrettelagte tjenester fikk to ressurskrevende tjenester høsten 2023 som ga et netto merforbruk. Hjemmetjenesten måtte gjennom høsten og vinteren kjøpe flere vikartjenester enn forventet på grunn av økte behov og for lav tilgang på

egne vikarer med rett kompetanse. Rus og psykisk helsetjeneste måtte benytte vektertjeneste ut året for å sikre trygghet for ansatte og brukere. Flere UK-døgn (utskrivningsklare pasienter) enn forventet og en økning i BPA (brukerstyrt personlig assistanse). Refusjon for ressurskrevende tjenester ga en merinntekt utover budsjett med 3,5 millioner og må sees mot merforbruk på innleie og kjøp av tjenester.

Personalstaben – negativt avvik med kr 377 000.

Resultatet skyldes i hovedsak at refusjonsinntekter fra Fylkeskommunen på lærlingeordningen for 2.halvår ikke ble utbetalt til kommunen innen årsregnskapet ble avsluttet. Disse inntektene kommer erfaringsmessig ca 6 mnd på etterskudd i forhold til vår budsjettperiode. Beløpet for 2.halvår er beregnet til kr 498 700. Vi har i tillegg et mindreforbruk på lønn pga refusjonsinntekter fra NAV ved sykefravær uten bruk av vikar på kr 131 000.

Service- og IKT-staben – positivt avvik med kr 836 000.

Resultatet skyldes i hovedsak merinntekter på salg av tjenester og en høyere andel felleskostnader fordelt til IKS'er og interkommunalt samarbeid.

Økonomistaben – positivt avvik med kr 337 000.

Resultatet skyldes i hovedsak merinntekter på refusjonsinntekter fra NAV og mindreforbruk på kjøp av tjenester. Det er også noe mindreinntekter på salgsinntekter i forhold til budsjett.

Felles/finans/div – positivt avvik med kr 12 467 000.

Lønnsreserven for 2023 dekket ikke alle budsjettreguleringer av fastlønn, pensjon og arbeidsgiveravgift ut på sektorene. Her er det et merforbruk på 9 millioner kroner. Noe av dette skyldes manglende regulering av integreringstilskudd som skulle gått til dekking av merutgifter til lønn, men det største avviket må sees opp mot det positive premieavviket i 2023 som bidro med 26,5 millioner i mindreutgifter.

Sektoren for vann og avløp hadde et negativt avvik på 5,8 millioner kroner. I dette avviket ligger det merutgifter og mindreinntekter.

Administrasjon og forvaltning av Startlån og tilskuddsordninger for etablering og utbedring har et mindreforbruk på 1,1 millioner kroner.

KF Elverum kommuneskoger – konsolidert regnskap

Kommunelovens §§ 14-6 og 14-7 sier at det skal utarbeides et samlet (konsolidert) årsregnskap for kommunen som samlet juridisk enhet og en årsberetning for kommunens samlede virksomhet. Kommunale foretak er en del av kommunen som juridisk enhet. Elverum kommune har et kommunalt foretak; Elverum kommuneskoger.

Foretaket skal forvalte og utnytte økonomisk, økologisk og skogfaglig Elverum kommunes eiendommer i skog og utmark, samt kunne delta i skog- og trebaserte virksomheter hvor Elverum kommune har ansvar/interesser, i henhold til mål og retningslinjer vedtatt av kommunestyret. I tillegg er foretaket ansvarlig for å tilby tilrettelagte arbeidsplasser ved kommunens vedsentral. Alle ansatte er ansatt i Elverum kommune.

Det konsoliderte årsregnskapet utarbeides ved å slå sammen årsregnskapene til de enhetene som skal inngå i konsolideringen. Transaksjonene og mellomværendene mellom enhetene skal elimineres, men bare så langt det følger av god kommunal regnskapsskikk.

De eiendommer som foretaket forvalter inngår i kommunens balanseregnskap og ikke foretaket. Sum anleggsmidler i foretaket var på kr 1 046 000. Av dette utgjorde eierandeler i Glommen Mjøsen Skog SA kr 753 000 og kr 292 000 i driftsmidler. Foretakets verdier i anleggsmidler bidrar med kun 0,0016 prosent av alle anleggsmidler i det konsoliderte regnskapet. Når det gjelder omløpsmidler bidrar foretaket med 1,35 prosent av samlede omløpsmidler.

Egenkapitalen i kommuneskogen var på 6,9 millioner kroner og utgjør 0,4 prosent av egenkapitalen i det konsoliderte regnskapet. Kommuneskogen har ikke langsiktig gjeld. Kortsiktig gjeld var på kr 2,3 millioner kroner og utgjør 0,73 prosent i det konsoliderte regnskapet.

Foretakets andel av egenkapital og gjeld utgjør 0,13 prosent av det konsoliderte regnskapet.

Foretakets driftsinntekter i 2023 var på 8,1 millioner kroner, noe som utgjør 0,38 prosent av driftsinntektene det konsoliderte regnskapet. Netto driftresultat i foretaket var på kr 786 000 og sammen med kommunens netto driftresultat på kr 6 063 000 ble netto driftresultatet i det konsoliderte regnskapet på kr 6 489 000. Foretakets andel av dette utgjør 11,5 prosent.

Foretakets økonomi bidrar med en svært liten/marginal del av den samlede økonomien i et konsolidert årsregnskap for Elverum kommune. Det utarbeides ikke en egen årsberetning for kommunens samlede virksomhet inkludert kommuneskogens virksomhet. Det vises til foretakets eget årsregnskap og årsberetning for 2023.

Bevilgningsoversikt– Investering

§ 5-5. Bevilgningsoversikter – investering					
	Tall i hele tusen	Regnskap 2023	Avvik	Regulert Budsjett 2023	Opprinnelig Budsjett 2023
Investeringsutgifter					
Investeringer i varige driftsmidler		177 546	4 565	182 111	202 334
Tilskudd til andres investeringer		2 390	-2 390	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper		14 681	-35	14 646	4 839
Utlån av egne midler		0		0	0
Avdrag på lån		0		0	0
Sum investeringsutgifter		194 617	2 140	196 757	207 173
Investeringsinntekter					
Kompensasjon for merverdiavgift		-26 768	-2 520	-29 287	-32 027
Tilskudd fra andre		-22 597	7 547	-15 050	-13 254
Salg av varige driftsmidler		-3 335	3 150	-185	-185
Salg av finansielle anleggsmidler		-7 110	0	-7 110	0
Utdeling fra selskaper		0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler		-6 000	0	-6 000	0
Bruk av lån		-112 871	-21 608	-134 479	-149 473
Sum investeringsinntekter		-178 680	-13 431	-192 111	-194 938
Videre utlån					
Videreutlån		44 980	20	45 000	35 000
Bruk av lån til videre utlån		0	0	0	0
Avdrag på lån til videre utlån		27 153	1 147	28 300	28 300
Mottatte avdrag på videre utlån		-40 296	-3 004	-43 300	-43 300
Netto utgifter videre utlån		31 837	-1 837	30 000	20 000
Overføring fra drift og netto avsetninger					
Overføring fra drift		-5 337	0	-5 337	-9 839
Avsetninger til bundet investeringsfond		0	13 110	13 110	0
Bruk av bundet investeringsfond		-31 905	17	-31 888	-22 396
Avsetninger til ubundet investeringsfond		0	0	0	0
Bruk av ubundet investeringsfond		-10 531	0	-10 531	0
Dekning av tidligere års udekket beløp		0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger		-47 774	13 128	-34 646	-32 235
Fremført til inndekning i senere år (udekket beløp)		0	0	0	0

Tabell: Bevilgningsoversikt - investering.

Bevilgningsoversikt investering viser årets investeringer og finansieringsbehov. Årsaken til avvik mellom regnskap og regulert budsjett for investeringer i anleggsmidler er at det har vært annen framdrift i prosjektene enn prosjektledere forutsatte ved rapportering i 2. tertial 2023. Budsjettjusteringene som ble vedtatt i tertialrapport nr. 2 – 2023 var basert på prognoser og estimater ved utgangen av september. Da regnskapet ble avlagt viser det seg at forbruket likevel ble 4,6 millioner kroner lavere enn estimert. Investeringer i varige driftsmidler består av mange prosjekter og avvik mellom regnskap og budsjett kommenteres nedenfor.

Beregnet kompensasjon for betalt merverdiavgift ble 2,5 millioner kroner lavere enn revidert budsjett for 2023. Det var 7,6 millioner i merinntekter på refusjoner og tilskudd fra andre. Salg av varige driftsmidler ga også merinntekter på 3,2 millioner kroner. Mer inntekter på tilskudd fra andre og salg er i samsvar med politiske føringer/aktivitet, men budsjettene er dessverre ikke regulert. Sum utgifter og inntekter medførte redusert bruk av lån på 21,6 millioner kroner.

Videreutlån (startlån) er i hovedsak i samsvar med budsjett, og det er bruk 31,9 millioner av bundet investeringsfond for finansiering av utlån. Fondet er tidligere års innbetalte ekstraordinære avdrag på utlån.

Sum investeringsutgifter er finansiert, og investeringsregnskapet legges frem i balanse.

Forklaringer av vesentlige avvik pr prosjekt:

Investeringer i anleggsmidler				
Tall i tusen	Regnskap 2023	Regulert budsjett 2023	Avvik	Forklaring
Gjenoppbygging Helge Væringsaasens vei 9D og 9E	2 376	0	2 376	Dekkes av forsikringsoppgjør.
12 boenheter for unge med nedsatt funksjonsnivå (Vestad Omsorgsboliger)	54 402	53 811	591	Bygging pågår, prosjektet er rebudsjettert for slutføring i 2024.
Boliger til vanskeligstilte	542	500	42	Kontrakt inngått med entreprenør for bygging i 2024. Prosjektet er rebudsjettert for gjennomføring i 2024.
Kjøp av kommunale boliger 2023	6 548	7 000	-452	Anskaffet to 4-roms boliger.
Oppgradering av rådhusplassen	579	1 316	-737	Prosjektering oppstartet, målsetting om byggestart og ferdigstillelse i 2024. Ubrukte budsjettmidler (fondsavsetning) må overføres til 2024.
IT investeringer 2023	2 649	2 850	-201	Prosjekter og investeringstiltak i stor grad gjennomført i henhold til plan, med et mindreforbruk.
IT investeringer 2023 - velferdsteknologi	653	2 130	-1 477	Forsinket fremdrift for flere prosjekter. Skyldes i stor grad at noen prosjekter har vært mer utfordrende og ressurskrevende enn planlagt. Disse har dermed dratt mer ut i tid. Ikke gjennomførte planlagte aktiviteter gjennomføres i 2024.
Barnevern fagsystem - 2023-2026	0	350	-350	Leverandør valgt høst 2023, med planlagt implementering av nytt system fra januar 2024.
Vestad skole utvidelse mm kjøkken	298	1 800	-1 502	Prosjektet ble ikke ferdig i 2023, og ubrukte budsjettmidler må overføres til 2024.
Utbygging og ombygging EUS	33 286	34 485	-1 199	Prosjektet ble ikke ferdig i 2023, og ubrukte budsjettmidler må overføres til 2024. Det gjenstår å kjøpe inn resterende inventar og utstyr til skolen, i tillegg oppmerking og skilting av ny parkeringsplass samt montering av solavskjerming i klasserommene.
Lys og sceneteknisk utstyr, kino	347	350	-3	Regnskapet er i samsvar med budsjett.
Oppgradering Elverum kapell	12 230	13 360	-1 130	Prosjektet er overtatt med brukstillatelse, men det gjenstår arbeider iht. overtakelsesprotokoll som skal gjennomføres våren 2024. Prosjektet er rebudsjettert for 2024.
Sørskogbygda kirkegård - kirkegårdsplan	224	222	2	Prosjektet er ferdig.
Nytt renholdsrom Moen sykehjem	217	750	-533	Prosjektet ble ikke ferdig i 2023, og ubrukte budsjettmidler må overføres til 2024.
Virksomhetssystem sentralkjøkken	245	400	-155	Prosjektet er ferdig.
Utskifting signalanlegg Sætre og Jotunhaugen	2 259	2 500	-241	Jotunhaugen sykehjem har innført nytt signalanlegg. Sætre utsatt til 2025.
Utskifting av kjøle- og fryseanlegg ved sentralkjøkkenet	1 780	2 450	-670	Prosjektet ble ikke ferdig i 2023, og ubrukte budsjettmidler må overføres til 2024.
Helsehuset morsrom	612	612	0	Prosjektet er ferdig.
Ettermontering av sprinkleranlegg Søndre Nyborg	5 320	5 593	-273	Prosjektet ble ikke ferdig i 2023, og ubrukte budsjettmidler må overføres til 2024.
Tiltak for å hindre plastholdig granulat utenfor fotballbaner	1 501	1 500	1	Prosjektet er ferdig.
Sandmoen	58	0	58	Prosjektet er ferdig. Avviket skyldes forsinket slutfakturering.
Ombygging av gamle helsestasjonen til aktivitetssenter	224	250	-26	Prosjektet ble påbegynt, men ikke prioritert videreført i 2024.

Investeringer i anleggsmidler				
Tall i tusen	Regnskap 2023	Regulert budsjett 2023	Avvik	Forklaring
Salg av eiendom	244	0	244	Kostnader knyttet til salg av eiendom, hvor det blant annet er solgt 2 boenheter (Elgvegen 43A og B) med 2,162 mill. kr i inntekt.
Kjøp av biler - jevn utskifting 2023	2 789	3 000	-211	-
Tyngre kjøretøy	3 474	3 039	435	Anslag gjort i 2022 slik at prisstigning tilkommer. Inntekter fra innbytte av gammel traktor m/henger er kr 360.000 reelt overforbruk kr 74.000.
Driftsmaskiner eiendom	513	498	15	Prosjektet er ferdig.
Smestadtoppen	8 908	0	8 908	Utbyggingsavtale, ekstern finansiering, ± 0.
Ydalir skole - droppsone	669	1 120	-451	Prosjektet ble ikke ferdig i 2023 da det gjenstår oppmerking av gangfelt og parkeringslommer, samt skilting iht. skiltvedtak. Ubrukte budsjettmidler må overføres til 2024.
Gatelysinvesteringer	3 209	5 600	-2 391	Ny leverandøravtale med lavere priser. Pågående prosjekter som fortsetter inn i 2024. Restmidler overføres.
Utbygging Grindalsmoen vest	24	0	24	Utbyggingsavtale med ekstern finansiering ± 0. Drift av grøntarealer 3. og siste året.
Digitalisering av vegelementer	28	28	0	Koronamidler. Gjenstående ramme pr. 1.1.2023. var kr 312.000 forbruk i 2023 er kr 28.000. Fondsavsetning, belaster ikke låneopptak.
Innregulering av 3 stk G/S veger, langs samleveger sentrumsnært	56	0	56	Koronamidler, ikke budsjettert.. Gjenstående ramme pr. 1.1.2023. var kr 151.000, forbruk i 2023 er kr 56.000. Fondsavsetning, belaster ikke låneopptak.
Eiendomsinngrep 2023	91	100	-9	Midler benyttet til eiendomsoppgjør i forbindelse med etablering av G/S veg i Grøndalsbakken
Hovedplan VA - alle anlegg	24 582	30 000	-5 418	Underproduksjon pga. manglende personalressurser, arbeide utsatt til senere perioder.
Gate, veg og park	6 390	6 296	94	Tildelt budsjett ramme 2023 var kr 4.500.000 + mottatt tilskudd på kr 1.908.000 + tippemidler kr 120.000 gir en bruttoramme på kr 6.528.000, forbruk i 2023 er 6.390.000, som gir et mindreforbruk på kr 138.000.
Rehabilitering av bruer	0	200	-200	Ikke forbruk i 2023 på grunn av personressursmangel, overføres til 2024.
Skulptur Animus	239	0	239	Manglende budsjettregulering. Tiltaket er finansiert med midler fra Sparebankens kunsthond.
Sum investeringer i anleggsmidler	177 566	182 110	-4 544	

Økonomiske mål og handlingsregler

I det følgende presenteres utviklingen i økonomiske måltall og de handlingsregler som er vedtatt i kommunens økonomireglement (KS-sak 176/19).

Måltallene er fastsatt ut fra kommunens økonomiske situasjon og må sees i et langsiktig perspektiv, dette fordi kommunens økonomiske situasjon har vært svært krevende. Netto driftsresultater har variert kraftig, disposisjonsfond er svært lave og lånegjelden er svært høy. De økonomiske målene er ikke ambisiøse sammenlignet med andre kommuner og landsgjennomsnittet, men målene må nåes dersom kommunen skal få en sunn driftsøkonomi som igjen gir økonomiske handlingsrom for kommunen. Tabellen nedenfor viser de økonomiske målene og status pr 31.12.2023.

Økonomiske mål	Mål	Status
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	Minimum 2,0 %	●
Udisponert disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntektene	Minimum 4,0 %	●
Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter.	Maksimum 100 %	●
Egenfinansiering av investeringsporteføljen ekskl. VARF ¹ .	Minimum 20 %	●
Avvik mellom regnskap og budsjetterammer	Maksimum 1 %	●

Tabell: Økonomiske mål vedtatt av kommunestyret i sak 176/19, samt statusvurdering per årsslutt 2023.

Symbolene som brukes for å vise status er:

- – ikke tilfredsstillende og må bedres.
- – ikke tilfredsstillende, men har en positiv utvikling eller en negativ utvikling.
- – tilfredsstillende og bra.

Økonomiske mål er viktig for å sikre en langsiktig kommunal planlegging hvor målet er å ha en bærekraftig økonomisk utvikling. I dette ligger det at nåtidens handlinger ikke må stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine behov (generasjonsprinsippet). For å ivareta dette har kommunestyret vedtatt 10 handlingsregler.

Handlingsregel	Status
1. Netto driftsresultat Kommunen skal over tid budsjettere med netto driftsresultat på 2,0 prosent av brutto driftsinntekter. Det kan budsjetteres med et lavere netto driftsresultat når <u>udisponerte</u> disposisjonsfond er mer enn 4,0 prosent av brutto driftsinntekter i regnskapsåret før budsjettet vedtas for kommende år (budsjettår minus to år). Kommentar: Se eget kapittel nedenfor.	●
2. Avsetninger til fremtidige investeringer Det skal over driftsbudsjettet årlig avsettes et beløp til egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte/overføring til kommunen fra selskaper kommunen ha eierskap i. Kommentar: Se egen kommentar nedenfor.	●
3. Disposisjonsfond Kommunen skal til enhver tid ha et <u>udisponert</u> disposisjonsfond på minst 4,0 prosent av brutto driftsinntekter som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd. Kommentar: Se eget kapittel nedenfor.	●
4. Lånegjeld Kommunen skal ikke ha netto lånegjeld som overstiger 100 prosent av brutto driftsinntekter. Kommentar: Se eget kapittel nedenfor.	●
5. Investeringer innenfor dagens handlingsrom Drifts- og finansutgifter som følge av investeringer skal håndteres innenfor de økonomiske rammer som er tilgjengelig når vedtak om investering gjøres. Ingen investeringer skal finansieres med bakgrunn i forventede inntekter som følge av en forventet innbyggervest eller lignende. Kommentar: Invsteringsnivået i 2023 har bidratt med å øke kommunens samlede gjeld. Økningen i renter og avdrag var innarbeidet i økonomiplanen delvis finansiert med økte inntekter i form av husleie og gebyrer innen selvkostområdet for vann og avløp.	●

¹ VARF står for vann, avløp, renovasjon og feiing.

Handlingsregel	Status
<p>6. Langsiktig perspektiv Kommunens økonomiplan for de fire neste årene skal ses i lys av det investerings- og driftsbehov kommunen vil ha i et perspektiv på minimum 8 år. Kommentar: Det er ikke utarbeidet noen langsiktige perspektivmeldinger som skal gi grunnlag endringer i drift og investeringer.</p>	●
<p>7. Ansvar og myndighet Kommunen skal ha ansvarlige ledere med selvstendig ansvar for og myndighet til å disponere tildelte driftsrammer. Kommentar: Alle ledere er delegert myndighet innen fag, personal og økonomi. Samlet avvik mellom regnskap og budsjettammer ligger i snitt innenfor kravet på 1,0 prosent (avvik korrigert for koronarelaterte utgifter), men det er fortsatt en del områder som har avvik mer enn 1,0 prosent.</p>	●
<p>8. Utlån Det skal ikke foretas utlån av kommunale midler utover formidlingslån (startlån fra Husbanken). Maskiner, biler, instrumenter, hjelpemidler og liknende skal ikke lånes ut dersom utlånet ikke er en del av kommunens tjenester. Kommentar: Elverum kommune har utlån utover formidlingslån. Note 12 i regnskapet viser kommunale utlån utover formidlingslån.</p>	●
<p>9. Garantier Når kommunen gir garanti for noen andres økonomiske forpliktelser skal det i kommunens balanse avsettes midler tilsvarende den summen garantien innebærer. Dette for å sikre dekning dersom behovet for garanti utløses. Kommentar: Elverum kommune har gitt garantier som ikke er sikret med tilsvarende midler i balanse. Note 12 i regnskapet viser kommunale garantier som ikke er sikret i avsatte fondsmidler. Det ble ikke gitt nye garantier i 2023, men restbeløp på garantier gikk likevel opp i 2023 som følge av lånoptak til Elverum Kommunale Industribygg AS for finansiering av HMS-arbeider og utvidelser av Beredskapssenteret.</p>	●
<p>10. Budsjett rente og rentefond Kommunen skal budsjettere med en rente på 3,0 prosent. Avvik mellom budsjetterte renter og faktiske renter avsettes/brukes av kommunens rentefond. Kommentar: Elverum kommune budsjetterer ikke med rente på 3,0 prosent, og det er ikke avsatt midler til et rentefond for å håndtere, eller «finansiere» renter utover 3 %.</p>	●

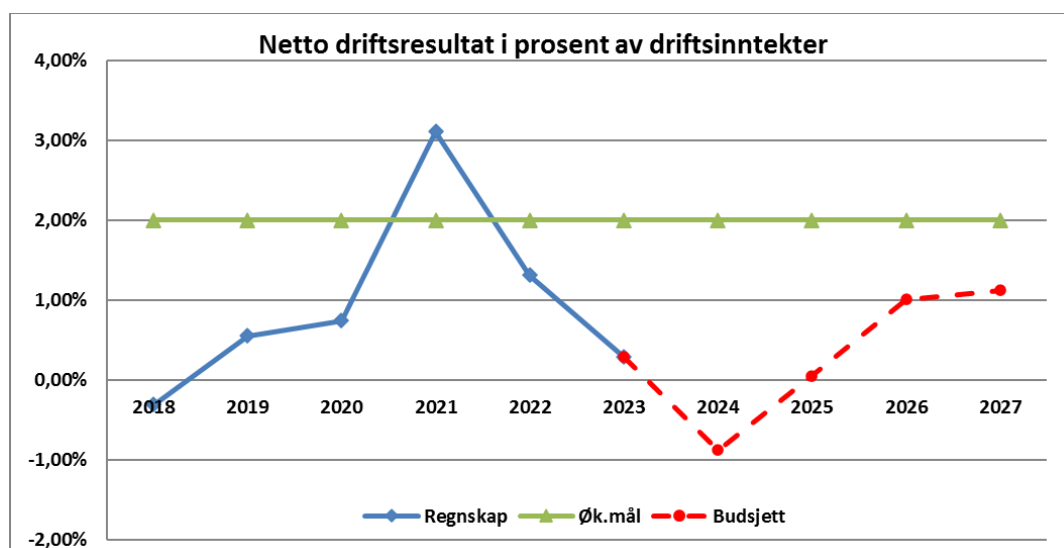
Netto driftsresultat

Netto driftsresultat beregnes ut fra brutto driftsresultat, men tar i tillegg hensyn til resultat av eksterne finansierings-transaksjoner (renter og avdrag). Netto driftsresultat kan brukes til finansiering av fremtidige investeringer (egenkapital) eller avsettes til fond for senere bruk. For å ha en sunn kommuneøkonomi bør netto driftsresultat over tid være på 2 prosent av brutto driftsinntekter. Et lavere resultat vil ikke sikre kommunen nødvendige avsetninger til uforutsette hendelser og fremtidige investeringer.

Netto driftsresultat	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sum driftsinntekter - tall i hele tusen kroner	-1 707 828	-1 773 403	-1 812 547	-1 944 960	-2 021 534	-2 122 222
Netto driftsresultat - tall i hele tusen kroner	5 237	-4 996	-13 424	-60 570	-26 524	-6 063
Netto resultatgrad	-0,31 %	0,28 %	0,74 %	3,11 %	1,31 %	0,29 %
Mål i økonomireglement 2 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %
Avvik i forhold til økonomismål på 2 %	-39 393	-30 472	-22 826	21 671	-13 907	-36 382

Tabell: Netto driftsresultat i perioden 2018 - 2023.

I tabellen over ser vi at netto driftsresultat har variert relativt mye i perioden 2018– 2023. Negativt netto driftsresultat svekker kommunens økonomiske situasjon, og inndekning av dette må gjøres med bruk av frie inntekter eller tidligere års avsetninger av frie midler. **Netto driftsresultat i 2023 er positivt, men under 2 prosent av brutto driftsinntekter** som er det økonomiske målet i økonomireglementet. **Resultatet er 36,4 millioner kroner under målet om 2 prosent netto driftsresultat.** Gjennomsnittlig netto driftsresultat de siste seks årene er på 0,9 prosent. Hovedårsaken til de positive resultatene er merinntekter på skatt i forhold til budsjetterte inntekter. I 2023 var det ikke merinntekter på skatt.

Figur: Netto driftsresultat i perioden 2018 - 2027.

Netto driftsresultatet for 2023 er svakere enn i 2022, og under gjennomsnittet de siste 6 årene. Resultatet går ytterligere ned i årsbudsjett for 2024. For årene 2025-2027 i økonomiplanperioden forventes det bedre resultater men fortsatt under målet om 2 prosent av brutto driftsinntekter.

Det vil være helt avgjørende å ha fokus på økonomistyring i tiden som kommer for å kunne opprettholde kontroll og dermed et økonomisk handlingsrom. Kommunen har vært gjennom en periode med svært store investeringer i bygningsmasser, som igjen har økt kommunens driftsutgifter til renter, avdrag, drift og vedlikehold. Rentene har det siste året økt kraftig og signalene i finansmarkedene tilsier at tiden med lave renter er over og at vi nå ligger på et nivå som vil vedvare i årene som kommer. Høy lånegjeld gjør oss sårbare dersom rentenivået går opp.

Kravet til kontinuerlig forbedring, omstillingsevne, kompetanseutvikling og effektivitet vil fortsatt ligge over oss. Det vil være nødvendig å erverve og vedlikeholde kompetanse for å kunne fastsette tjenestetilbudet til det nivået Stortinget gjennom lover og forskrifter har forpliktet kommunene å yte overfor innbyggerne. Dette krever stor innsats både fra den politiske og administrative ledelse, og ikke minst fra medarbeidere i de ulike virksomhetene i kommunen.

Udisponerte disposisjonsfond

Udisponerte disposisjonsfond er midler som ikke er disponert av kommunestyret til bestemte formål, og er de reservene som kommunestyret kan anvende til gode formål eller uforutsette hendelser. Uforutsette hendelser bør så langt råd er

dekkes av en reserve som ligger i driftsbudsjettet. Dersom det ikke budsjetteres med positive netto driftsresultat på 2 prosent av brutto driftsinntekter bør kommunen ha reserver i udisponerte disposisjonsfond. Tabellen nedenfor viser status i kommunens disposisjonsfond i perioden 2018 – 2023.

Disposisjonsfond	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Udisponert disposisjonsfond	-13 388	-12 344	-22 518	-62 437	-87 154	-90 587
Disponert disposisjonsfond	-24 428	-17 280	-10 902	-8 004	-15 874	-15 498
Sum disposisjonsfond	-37 816	-29 624	-33 420	-70 441	-103 028	-106 085
Udisponert disposisjonsfond i % av dr.inntekter	0,8 %	0,7 %	1,2 %	3,2 %	4,3 %	4,3 %
Avvik i forhold til økonomisk mål på 4 %	-54 925	-58 592	-49 984	-15 361	6 293	5 698

Tabell: Disposisjonsfond i perioden 2018 - 2023.

Udisponerte fondsmidler og netto driftsresultater bør sees i sammenheng. Når kommunen har udisponerte fondsmidler er det mulig å budsjettere med negative netto driftsresultater, men uforutsette situasjoner vil da svekke kommunens disposisjonsfond ytterligere. Elverum kommune hadde ved utgangen av 2023 5,7 millioner kroner i udisponerte fondsmidler utover målet tilsvarende 4 prosent av brutto driftsinntekter.

Netto lånegjeld

Netto lånegjeld i forhold til brutto driftsinntekter påvirker kommunens økonomiske handlingsrom ved at renter og avdrag må betjenes av løpende driftsinntekter. Tabellen nedenfor viser status i kommunens netto lånegjeld i perioden 2018 - 2023.

Lånegjeld og utlån	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lånegjeld	2 689 665	2 815 240	2 846 526	2 814 703	2 855 323	2 874 418
Utlån	580 501	606 637	626 240	652 041	670 387	668 265
Netto lånegjeld	2 109 164	2 208 603	2 220 285	2 162 662	2 184 936	2 206 153
Netto lånegjeld i % av driftsinntekter	123 %	125 %	122 %	111 %	108 %	104 %
Handlingsregel om 100 % av dr.inntekter	1 707 828	1 773 403	1 812 547	1 944 960	2 021 534	2 122 222
Avvik i forhold til økonomiskmål på 100 %	-401 336	-435 200	-407 738	-217 701	-163 402	-83 931

Tabell: Langsiktig gjeld i perioden 2018 – 2023.

Kommunens langsiktige gjeld har vært og fortsatt svært høy selv om netto lånegjeld i prosent av driftsinntekter har gått ned. Sammenlignet med andre kommuner må Elverum kommune bruke vesentlig mer av løpende driftsinntekter til å betjene renter og avdrag.

Årsaken til høy lånegjeld er alle store investeringsprosjekter som er gjennomført for å møte en forventet befolkningsvekst, endringer i befolkningssammensetning og krav til bygningsmasser.

Netto gjeld økte kraftig frem til 2017-2018, men har etter det vært stabil på ca 2,2 milliarder kroner. På grunn av renteøkning mot slutten av 2022 og inn i 2023 økte kommunens renteutgifter kraftig. Renteutgiftene økte med 55,8 millioner kroner fra 2022 regnskapet til 2023 regnskapet.

Kommunen må fortsatt være forsiktig med å gjennomføre store investeringer som medfører behov for store låneopptak.

Egenfinansiering av investeringer

Nøkkeltallet beskriver hvor stor del av kommunens investeringer som finansieres med egenkapital. Det vil si den andelen av investeringene som ikke er lånefinansiert. Høy egenkapitalandel tilsier mindre belastning på fremtidige driftsbudsjetter.

Bruk av egenkapital for finansiering av investeringer reduserer behov for lånefinansiering, og bidrar dermed til å redusere kommunens lånegjeld. I økonomireglementet er det et mål å ha minimum 20 prosent egenfinansiering av investeringer. Tabellen nedenfor viser kommunens egenfinansiering av investeringer i perioden 2018 – 2023.

Investeringer	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Investeringer ekskl. VARF*	543 856	404 032	95 407	105 428	79 308	152 546
Bruk av egenkapital	16 450	14 278	12 246	51 003	11 688	32 313
Egenfinansiering av investering	3,0 %	3,5 %	12,8 %	48,4 %	14,7 %	21,2 %
Økonomisk mål 20 %	93 804	80 806	19 081	21 086	15 862	30 509
Avvik i forhold til mål	-77 354	-66 528	-6 836	29 917	-4 173	1 804

Tabell: Egenfinansiering i perioden 2018 - 2023.

* Vann, avløp, renovasjon og feiing.

Egenfinansiering av investeringer har utviklet seg positivt perioden 2018 – 2023. Hovedårsaken ligger i mindre investeringer de siste fire årene. For å redusere belastningen i framtidige driftsbudsjetter er det viktig å sørge for mest mulig egenfinansiering i årene som kommer, også når det blir behov for større investeringer. Positive netto driftsresultater, og salg av varige driftsmidler/eiendom kan brukes som egenkapital.

Arbeidskapital

Arbeidskapital er et resultat av den økonomiske styringen. Begrepet arbeidskapital består av omløpsmidler (betalingsmidler) fratrukket kortsiktig gjeld, og viser kommunens evne til å betale løpende forpliktelser. Arbeidskapitalen kan være et vanskelig begrep å forholde seg til, men det handler om tilgang og bruk av midler til drift og investeringer. Ubrukte lånemidler pr 31.12 er med og påvirker kommunens arbeidskapital.

Arbeidskapital - tall i hele tusen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbeidskapital 31.12.	166 863	188 387	208 285	239 307	305 870	283 288
Arbeidskapital i % av dr.inntekter	9,8 %	10,6 %	11,5 %	12,3 %	15,1 %	13,3 %
Korrigert arbeidskapital*	-3 851	-2 091	-6 267	-13 499	-11 937	-103 162
Korrigert arbeidskapital i % av dr. innt.	-0,2 %	-0,1 %	-0,3 %	-0,7 %	-0,6 %	-4,9 %

Tabell: arbeidskapital i perioden 2018 – 2023.

* Korrigert for premieavvik, bundne fondsmidler og ubrukte lånemidler.

Korrigert arbeidskapital viser kommunens reelle arbeidskapital når vi trekker ut premieavvik, bundne fondsmidler og ubrukte lånemidler. Premieavvik er ikke reelle betalingsmidler fordi dette er beløp som ikke er disponible på kort sikt. Bundne fondsmidler bør også trekkes ut ettersom dette er midler som skal gå til bestemte formål som kommunestyret ikke selv bestemmer. Ubrukte lånemidler bør også holdes utenfor ettersom dette er midler som skal gå til finansiering av pågående investeringsprosjekter. Korrigert arbeidskapital er negativ, og dette er en indikasjon på at kommunen må være forberedt på å ta opp likviditetslån/kassekreditt for å betale løpende forpliktelser. Negative driftsresultater frem i tid og bruk av fond for finansiering av drift eller investeringer vil svekke arbeidskapitalen ytterligere.

Premieavvik er differansen mellom det kommunen betaler inn i pensjonspremie og det som er beregnet som en normal kostnad det enkelte år. Når kommunen betaler inn mer i premie enn det som er normal kostnaden inntektsføres differansen og avviker inngår i kommunens omløpsmidler, og motsatt avvik inngår i kortsiktig gjeld. De årlige avvikene dekkes inn kommende sju år. Nedenfor er en tabell som viser balanseført premieavvik pr 31.12 for årene 2018-2023.

Premieavvik - tall i hele tusen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Premieavvik – omløpsmiddel	73 908	79 286	80 150	123 288	133 162	210 539
Premieavvik - kortsiktig gjeld	-19 994	-27 448	-37 429	-37 429	-10 406	-4 032
Premieavvik – netto	53 914	51 837	42 722	85 859	122 757	206 507

Tabell: Netto premieavvik i balansen for årene 2018 – 2023.

Positive premieavvik svekker kommunens likviditet, og de siste årene har dette bidratt til en svært krevende likviditetsmessig situasjon for kommunen. Det er et paradoks når kommunen har fondsmidler, men ikke likviditet til å kunne bruke av fondene.

Positive netto driftsresultater i årene som kommer vil styrke kommunens arbeidskapital.

Finansforvaltning

Den kommunale finansforvaltning dreier seg i hovedsak om styring/sikring av kommunens driftslikvider og aktiviteter knyttet til finansiering/refinansiering av kommunens investeringstiltak. Finansforvaltningen utøves av kommunedirektøren i samsvar med finansreglementet vedtatt av kommunestyret. Porteføljen per 31.12.2023 er innenfor vedtatt reglement.

Lån til finansiering av kommunale investeringer

Nedenfor presenteres nøkkeltall for gjeldsporteføljen.

Nøkkeltall (samlet gjeld eksklusive husbanklån)	Status 31.12.2023	Finansreglement
Gjeld (eksklusive husbanklån) – beløp i hele tusen	2 222 333	
Gjennomsnittlig rente på rapporteringsdato	4,72 %	
Gjennomsnittlig i året	4,12 %	
Renterisiko for porteføljen:		
• Gjennomsnittlig rentebindingstid	1,3 år	Mellom 1 og 5 år
• Andel flytende rente	71,5 %	Mellom 25 % og 75 %
• Andel fast rente	28,5 %	Mellom 25 % og 75 %
• Andel gjeld som må refinansieres i løpet av 12 mndr (sertifikatlån)	26,6 %	Maksimalt 50 %
• Økning i rentekostnader de neste 12 måneder ved 1 prosent renteøkning	19 554	
Gjeld til Husbanken	625 085	
Samlet gjeld	2 874 418	

Tabell: Nøkkeltall for Elverum kommunes gjeldsportefølje per 31.12.2023.

Plasseringer av kortsiktig likviditet

Kommunen må sørge for at det til enhver tid er til disposisjon tilstrekkelige likvide midler slik at løpende forpliktelser kan dekkes ved forfall. Kommunens likvide midler er i sin helhet plassert som bankinnskudd i avtalebanken i henhold til bestemmelsene i finansreglementet.

Nedenfor presenteres nøkkeltall for bankinnskudd.

Nøkkeltall (innestående i bank)	(Beløp i 1000 kr)	Status 31.12.2023
Sum innestående i bank		139 599
Gjennomsnittlig innestående gjennom året		203 577
Innskuddsrente på rapporteringsdato		4,72 %
Gjennomsnittlig innskuddsrente i året		4,15 %

Tabell: Nøkkeltall (innestående bank).

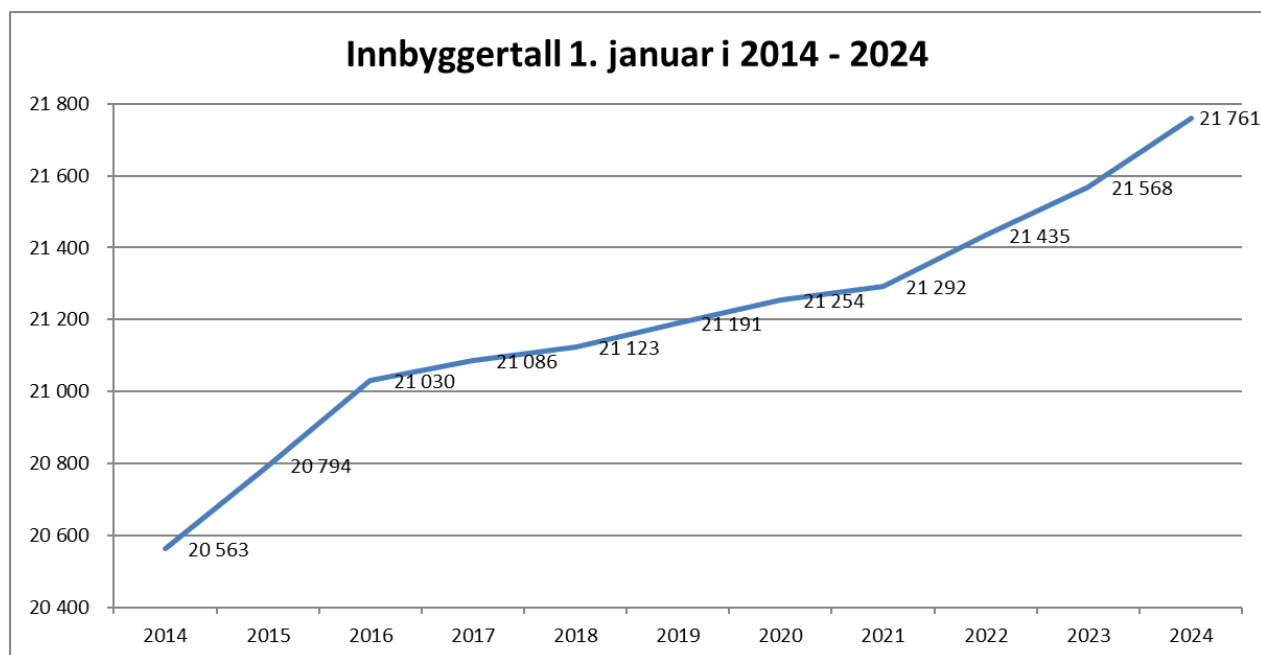
Befolkningsutvikling og demografi

Befolkningsutvikling og den demografiske utviklingen har stor betydning for kommunens økonomi. Stortinget fastsetter nivået på kommunenes frie inntekter (skatt og rammetilskudd) gjennom sitt vedtak om Statsbudsjett. Inntektssystemet til kommunene og fordeling av Statsbudsjettets midler til kommunen baseres i stor grad på innbyggertall og aldersfordeling blant disse (demografi). Den demografiske sammensetning gir en god indikasjon på hvilke prioritering som må gjøres i en kommune, dette gjelder på kort og lang sikt.

Det er viktig å fastsette et realistisk nivå på forventede frie inntekter på kort og lang sikt. På lang sikt er det viktig å vite hvilke grep/prioritering som må gjøres for å dekke etterspørselen av tjenester/oppgaver som kommunen er ansvarlig for overfor kommunens innbyggere. For distriktskommuner og kommuner med store geografiske avstander har de største utfordringene vært sentralisering og flytting fra distriktene. Det å opprettholde et spredt tjenestetilbud i takt med nedgang i innbyggertall/brukere er krevende dersom endringene påvirker kommunens effektivitet i tjenesteproduksjon. Et annet forhold som er mer krevende for alle kommuner er økningen i antall eldre og dermed økt bistandsbehov i form av hjemmetjenester og/eller institusjonsopphold. Strukturer og økt bruk av teknologi vil være forhold å ta med seg ved planlegging av fremtidig tjenestetilbud.

Elverum kommune hadde en stabil vekst på ca 1 prosent i året i perioden 2000 – 2015. I perioden 2016 til 2021 var den årlige veksten i gjennomsnitt vært på 0,25 prosent. For årene 2021 – 2023 økte innbyggertallet med henholdsvis 0,67 prosent, 0,62 prosent og 0,89 prosent.

Grafene nedenfor viser utviklingen i innbyggertall pr 1. januar i perioden 2014-2024.

Figur: Befolkningsutvikling i Elverum 2014-2024.

I 2014 – 2018 ble det igangsatt investeringer i kommunens bygningsmasser og infrastruktur for å håndtere den forventede veksten i innbyggertall. Utfordringene i ettertid var at veksten stagnerte. Kommunen har fått overskudd på plasser innen barnehager og grunnskoler. I løpet av relativt kort tid vil omfanget av omsorgstilbud innen eldreomsorgen øke. Hva kommunen må gjøre av tiltak for å tilrettelegge for denne veksten må utredes. Store investeringer tar tid å planlegge og gjennomføre.

Investeringene frem til nå er i stor grad lånefinansiert, og skulle finansieres av de forventede økte inntektene som følge av 1 prosent vekst i innbyggertall, men veksten avtok i årene 2016 – 2021, og kommunen har måtte tilpasse seg en svært anstrengt driftsøkonomi. Med disse erfaringene er det svært viktig å sørge for at framtidige investeringer håndteres innenfor de økonomiske rammer kommunen har når vedtak blir gjort, med andre ord være svært forsiktig med å forskuttere en vekst i innbyggertall. Det å lage gode prognoser på utviklingen i demografi og innbyggertall er krevende. Mange av faktorene som påvirker bo- og flyttemotiv påvirkes ikke av kommunen selv. Prognoser på kort sikt er relativt gode, men de blir tilsvarende mer krevende på lengre sikt. Det som er svært sannsynlig er at antall eldre over 80 år kommer til å øke vesentlig frem til 2030. Utviklingen som har vært de to siste årene har heller ikke SSB og sentrale myndigheter klart å forutse, noe som bygger opp under behovet for å være forsiktig med å forskuttere inntekter.

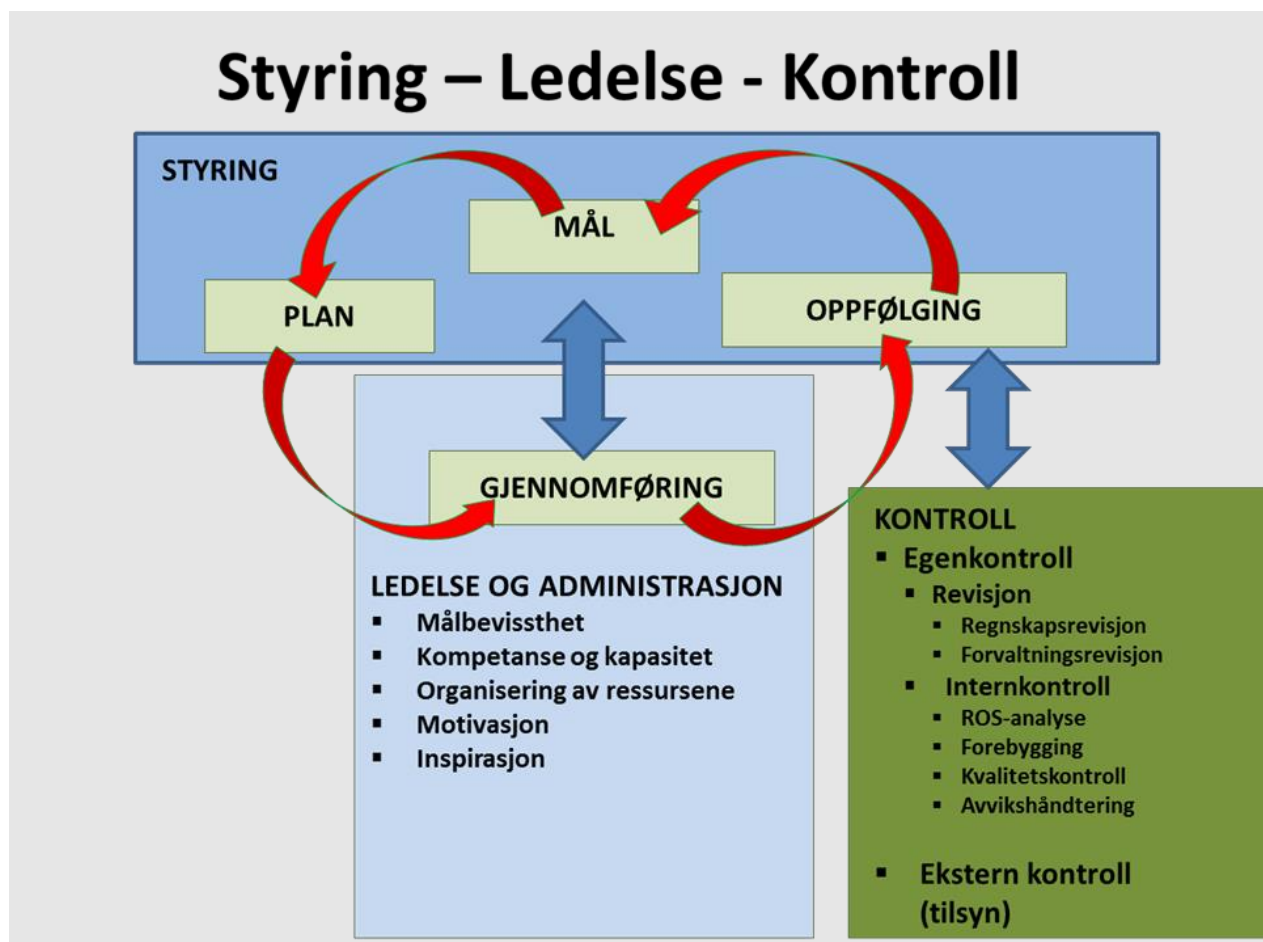
I tillegg til innbyggertall er det sammensetningen av aldersklasser (demografi) som har betydning for et forventet utgiftsbehov. Når økonomiplan og langtidsplaner utarbeides er det derfor viktig å lage gode prognoser for denne utviklingen sånn at kapasitet på infrastruktur og kompetanse i bemanningen dekker de fremtidige behovene.

Styring – ledelse – kontroll

Overordnet styring

Elverum kommune har administrativ praksis, regler og rutiner (både eksternt pålagte og internt utarbeidede) samt rammer i form av lover og forskrifter å forholde seg til for å ha et tilfredsstillende system for:

- **styring** (sette mål, sørge for tilstrekkelige planer og ha nødvendige rutiner for oppfølging) – forutsettes i all hovedsak utført av de folkevalgte politikere i formannskap og kommunestyre.
- **ledelse** (ta imot styringssignalene, organisere ressursene, målrettet virksomheten, gjennomføre og rapportere) – forutsettes i all hovedsak utført av den kommunale administrasjon under kommunedirektørens ledelse.
- **kontroll** (dette utgjøres av kommunens egenkontroll og ekstern kontroll gjennom tilsyn).

Figur: Illustrasjon av Elverum kommunes system for styring, ledelse og kontroll av virksomheten.

Kontroll

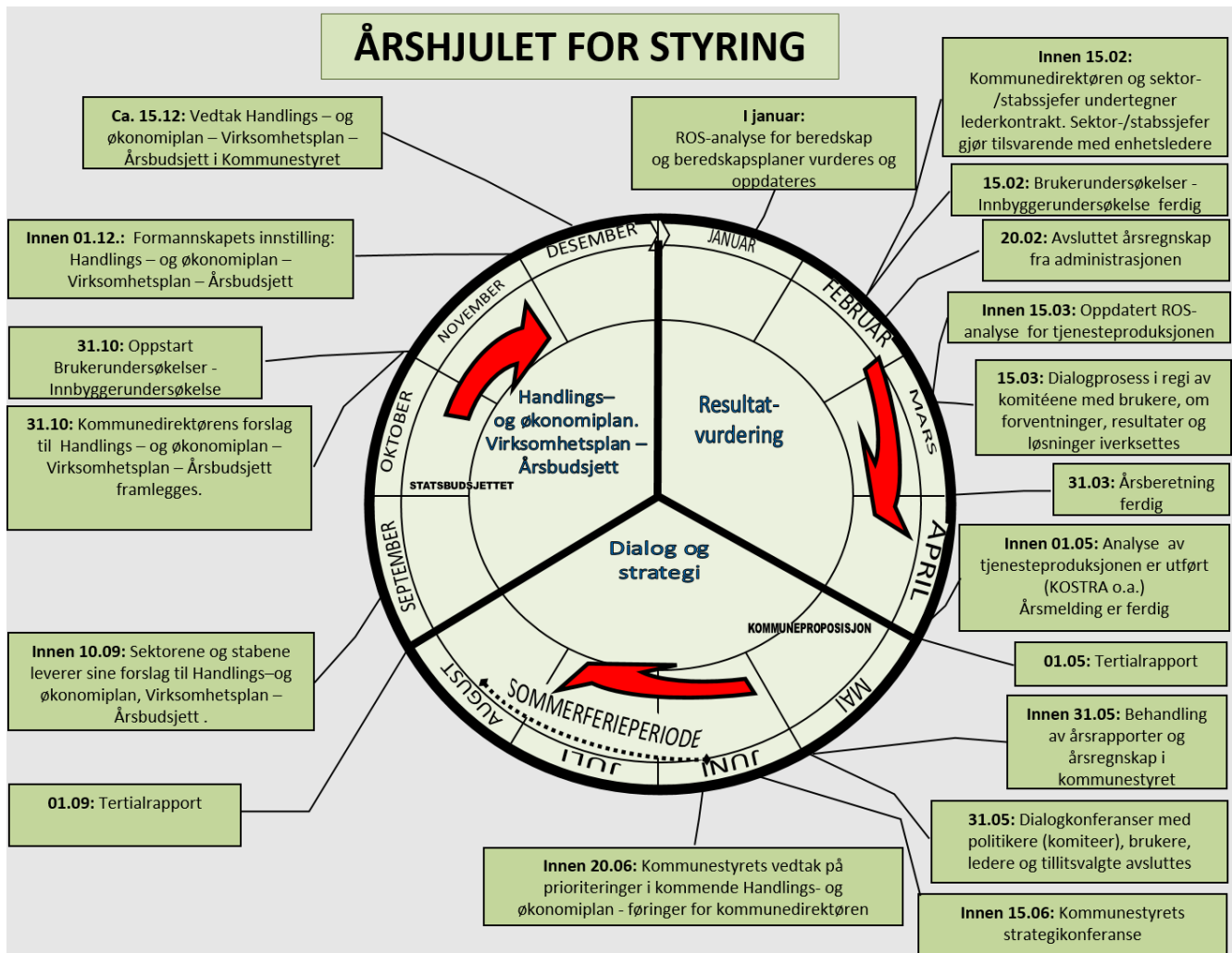
Ekstern kontroll (tilsyn) blir rapportert løpende i tertialrapportene gjennom året, og summert opp i «Årsmelding for 2023», som kommer til politisk behandling samtidig med årsregnskap og årsberetning.

Regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjoner gjennomføres på oppdrag av kontrollutvalget, som rapporterer resultatene til kommunestyret.

Forebygging og kvalitetskontroll er lagt til et «Kvalitetssystem» som er under stadig utvikling. Kvalitetssystemet inneholder prosedyrer for innmelding, håndtering og oppfølging av avvik på de prosesser som dokumenteres i systemet.

Årshjul

Årshjulet for styring synliggjør de vesentlige handlinger og milepæler gjennom året i Elverum kommune for samspillet mellom folkevalgt styring og administrativ ledelse og gjennomføring.

Figur: Årshjulet for styring i Elverum kommune – per 2023.

Årshjulet for styring i Elverum kommune oppdateres jevnlig på grunnlag av utviklings- og forbedringsprosesser som til enhver tid pågår.

Likestilling og mangfold i arbeidslivet

Bakgrunn

I henhold til kommuneloven § 14-7, 2. ledd f) skal det redegjøres for hva kommunen gjør for å oppfylle arbeidsgivers aktivitetsplikt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 26. Rapporteringen skal inngå i årsberetningen.

Generelt om likestilling og mangfold

Likestilling og mangfold handler om likeverdige muligheter og like rettigheter og plikter til deltakelse for alle uansett opprinnelse, legning, kjønn, funksjonshemning, alder og bakgrunn.

Følgende lover og avtaleverk gjelder for likestilling:

- Lov om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven)
- Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven)
- Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)
- Arbeidsmiljøloven, Hovedavtalen og Hovedtariffavtalen

Det politiske mangfoldsutvalget ble besluttet avvirket i 2023 etter flere år uten aktivitet. Vi har ingen egen beskrivelse for hvordan man i kommunen sikrer likestilling og hindrer diskriminering, men med utgangspunkt i lov og avtaleverk mener vi å ha retningslinjer for rekruttering som sikrer tilsetting av den best kvalifiserte kandidaten. Vi har lønnspolitiske retningslinjer som sikrer riktig lønn basert på utdanning og kompetanse knyttet til stillingen, uavhengig av kjønn eller andre forhold omtalt i likestillingsloven eller diskrimineringsloven.

Lønn, stillinger og kjønn

Lønnsoppgjøret sentralt innenfor KS området ga i 2023 i snitt en lønnsvekst på 5,4% for ansatte i kapittel 4, noe som var 0,2% over resultatet for frontfaget. Flesteparten, det vil si cirka 80%, av kommunens ansatte er innplassert i dette lønnskapitlet etter Hovedtariffavtalen.

Det ble gjennomført ordinære lokale lønnsforhandlinger for ansatte i kapittel 3 for ledere på enhetsledernivå og avdelingsledernivå, samt for stillinger i kapittel 5 som omfatter rådgivere, ingeniører, jordmødre, leger, psykologer og spesialbibliotekarer. For ledere i kapittel 3 ble resultatet i snitt en lønnsøkning på 5,97% mens det for ansatte i kapittel 5 ble 5,63%. Det er ikke utilsiktede forskjeller i lønn mellom kvinner og menn i de ulike forhandlingskapitlene, de forskjellene som finnes må sees i sammenheng med stillingens kompleksitet og utdanningsnivå.

Tabellene nedenfor viser oversikt over lønn for sektor- og stabssjefer i kapittel 3.4.1, samt gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn i de andre forhandlingskapitlene. Tallene i sistnevnte viser gjennomsnittslønn i 100 prosent stilling. Lønnsnivået for ledere og akademikere må ses i sammenheng med utdanning, ansvar og kompleksitet i stillingen. De øvrige ansatte i kapittel 4 har som hovedregel sin lønnplassering i henhold til garantilønnstabellen i hovedtariffavtalen. Lønnsforskjeller innen enkelte stillingstyper er knyttet til markedsverdi og ikke kjønn.

Lønn sektor- og stabssjefer (kommunedirektørens ledergruppe)

Stilling	Navn	Årslønn
Kommunedirektør	Kristian Trengereid	1 321 200
Assisterende kommunedirektør	Aasmund Hagen	1 075 000
Økonomisjef	David Sande	1 005 000
Service- og IKT-sjef	Rune Løchting	880 000
Personalsjef	Hjørdis Midjord	874 000
Eiendomssjef	Kjell Karlsen	986 000
Kultursjef	Line M. Rustad	874 000
Skolesjef	Askild Andersen Bø	970 000
Barnehagesjef	Lena Haugseth	931 000
Teknisk sjef	Tor Backe	988 000
Helse, mestring og omsorgssjef	Aino Kristiansen	1 144 000

Tabell: Lønn sektor og stabssjefer.

Gjennomsnittslønn for sektor- og stabssjefer	Gjennomsnittlig lønn
Kvinner	955 750
Menn	1 032 200

Tabell: Gjennomsnittslønn for sektor- og stabssjefer

Som vi ser av oversikten over så tjener kvinner i kommunedirektørens ledergruppe 92,6% av hva menn i gruppen tjener. Lønn sees i sammenheng med utdanning, type og størrelse på sektor, ansvar og kompleksitet i stillingen.

I tabellen under ser vi videre at blant ledere på enhetsnivå tjener kvinner 95,9% av det menn tjener, mens blant avdelingsledere tjener menn 96,3% av hva kvinnene tjener. Dette er knyttet til at utdanningsnivå, ansvar, omfang og kompleksitet i stillingen.

Også blant akademikerne i kapittel 5 tjener kvinner mer enn menn når legene ikke er med i statistikken, her tjener menn 90% av det kvinner tjener. Dette er knyttet til utdanningsnivå. Tar vi med legene som ligger vesentlig høyere i lønn enn andre yrkesgrupper ser vi at lønnsnivået i gruppen totalt er tilnærmet likt for kvinner og menn.

Gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn enhetsledere

Forhandlingskap. 3.4.2, enhetsledere/rektorer	Gjennomsnittlig lønn
Kvinner (33 pers)	751 800
Menn (16 pers)	783 800

Tabell: Gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn – enhetsledere (unntatt kommuneoverlege)

Gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn avdelingsledere

Forhandlingskap. 3.4.3, avdelingsledere	Gjennomsnittlig lønn
Kvinner (38 pers)	725 900
Menn (9 pers)	699 300

Tabell: Gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn - avdelingsledere.

Gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn akademikere

Forhandlingskap. 5, akademikere	Gjennomsnittlig lønn inkl. leger	Gjennomsnittlig lønn uten leger
Kvinner (42 pers)	706 300	693 800
Menn (28 pers)	710 700	624 400

Tabell: Gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn - akademikere.

Gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn, kapittel 4

Forhandlingskap. 4, de fleste ansatte	Gjennomsnittlig lønn
Kvinner	523 400
Menn	517 300

Tabell: Gjennomsnittlig lønn for kvinner og menn, kapittel 4. Her følges garantilønnstabell i HTA med ansiennetsstige.

*Avlastere er ikke med i uttrekket. Disse er fast ansatt, men arbeidet er ikke sidestilt med ordinært arbeid og regulering følger av særavtalen SGS 1030

Det finnes en felles veileder for fastsettelse av lønn i Elverum kommune, denne skal bidra til fastsettelse av riktig lønn ut ifra prinsippene i hovedtariffavtalen og lokal lønnspolitikk. For de fleste stillinger, alle tilhørende kapittel 4 i Hovedtariffavtalen, er det faktorene utdanningsnivå og antall år arbeidserfaring som er avgjørende for lønnsnivå både for kvinner og menn. Her følger vi som hovedregel garantilønnstabellen i HTA ved tilsetting.

For stillinger i kapittel 3 og kapittel 5 er det utdanningsnivået og kandidatens erfaring som teller ved lønnsfastsettelse, såkalt direkte plassering uten føringer fra HTA. Hvis det innenfor visse yrker er større utfordringer med å rekruttere kvalifiserte ansatte, kan det gi grunnlag for en høyere lønsplassering etter en konkret vurdering. For å sikre et rettferdig lønnsnivå sier veilederen at all lønnsfastsettelse innen kapittel 3 og kapittel 5 skal godkjennes av personalsjef på vegne av arbeidsgivers forhandlingsutvalg.

Det er fokus på likelønn i alle typer stillinger i Elverum kommune. Vår lønnspolitikk gjenspeiles i vår modell «Lokale forhandlinger – gjennomføringsmodell» (sist revidert av en partssammensatt arbeidsgruppe i 2023), som er tuftet på Hovedtariffavtalen, hvor det blant annet fremkommer at lønnspolitikken skal bidra til:

- Motivere til kompetanseutvikling
- Motivere til mer heltid
- Beholde, utvikle og rekruttere
- Sikre kvalitativt gode tjenester
- Fremme og ivareta likestilling mellom kjønnene

Elverum kommune har utarbeidet en overordnet kompetanseplan og alle sektorer og staber, skal ha egne kompetanseplaner som beskriver hvilken kompetanse som trengs videre fremover for å sikre gode, kvalitative tjenester til

kommunens innbyggere. Elverum kommune ønsker at kommunens ansatte skal ta videreutdanning for å heve kompetansen innenfor de områder som er nødvendig. Vi har egne rutiner for gjennomføring av videreutdanning og hvordan dette skal kompenseres lønsmessig.

Andel kvinner og menn ansatt i Elverum kommune

Som det framkommer av tabellen under er andelen kvinner høy innenfor alle sektorer med unntak av Sektor for teknikk og miljø og Sektor for kultur. Elverum kommune skiller seg dermed ikke ut fra kommunesektoren generelt med hensyn til kjønnsfordeling, og det kan konstateres at Elverum kommune er en stor kvinnearbeidsplass. Endringene er marginale fra år til år. På tross av sterkt søkelys de siste årene på kjønnssegregering i norsk arbeidsliv når det gjelder valg av sektor og yrke, viser tall fra SSB at dette tar tid å endre. I 2023 viser tallene at andel menn totalt i alle kommuner kun er 23,6 prosent. I Elverum er total andel menn stabilt fra 2022 med 22 prosent.

Andel kvinner og menn fordelt på sektor og stab

Sektor/stab	Kvinner		Menn	
	2022	2023	2022	2023
Kommunedirektør/staber	63 %	65%	37 %	35%
Eiendomsstab	59 %	58%	41 %	42%
Teknikk og miljø	24 %	26%	76 %	74%
Skole	73 %	74%	27 %	26%
Barnehage	97 %	97%	3 %	3%
Familie og helse (sammen med HMO 2023)	79 %		21 %	
Helse, mestring og omsorg (HMO-2022 PRO)	87 %	86%	13 %	14%
Kultur	35 %	36%	65 %	64%
NAV	86%	88%	14 %	12%
Totalt	78 %	78%	22 %	22%

Tabell: Andel kvinner og menn fordelt på sektorer og staber.

Andel kvinner og menn i de ulike forhandlingskapittel (stillingskategorier)

Forhandlingskapittel etter hovedavtalen	Kvinner		Menn	
	2022	2023	2022	2023
3.4.1 Kommunedirektørens ledergruppe	50 %	42%	50%	58%
3.4.2 Enhetsledere	69 %	67%	31 %	33%
3.4.3 Avdelingsleder	82 %	81%	18 %	19%
4. Fagarbeidere, assistenter og pedagoger mv	80 %	81%	20 %	19%
5. Akademikere	52 %	60%	48 %	40%

Tabell: Andel kvinner og menn i de ulike forhandlingskapittel (stillingskategorier)

Når det gjelder lederstillinger har Elverum kommune et stort flertall med kvinnelige avdelingsledere med 81 prosent, andel kvinnelige enhetsledere er høyt med 67 prosent i 2023. Kommunedirektørens ledergruppe består i dag av 12 sektor- og stabsledere, hvorav 5 kvinner og 7 menn (42% kvinner og 58% menn).

Vi ser også at andelen menn (21prosent) er betydelige lavere enn andel kvinner (79 prosent) blant personale i barnehage og skole. Vi mangler fortsatt et bredt nok rekrutteringsgrunnlag for å få flere menn inn i skole og barnehage (kap. 4). Loven åpner for positiv særbehandling av menn når det er et saklig formål, og når det gjelder stillinger hvor arbeidsoppgavene er rettet inn mot undervisning eller omsorg for barn, som i barnehage og skole, og når menn er underrepresentert. Som et tiltak for å bedre kjønnsbalansen vil Elverum kommune kunne benytte seg av positiv særbehandling der dette er tillatt, jfr. likestillingsloven og forskrift. Hensikten vil være å rekruttere flere menn inn i barnehage og grunnskolen.

Blant akademikere i kapittel 5 har andel kvinner økt fra 52 prosent i fjor til 60 prosent i 2023.

Tiltak for å hindre diskriminering

Vår arbeidsgiverstrategi «Framoverlent sammen», inneholder elementer som påvirker likestillings- og mangfolds arbeidet i kommunen. Arbeidsgiverstrategien gir uttrykk for de handlinger, holdninger og verdier som vi ønsker at våre ledere og ansatte står for og praktiserer hver dag. Det har vært en bred forankring av arbeidet med arbeidsgiverstrategien, både blant ledere, ansatte og tillitsvalgte før den ble vedtatt i kommunestyret 23.11.16. Arbeidsgiverstrategien uttrykker en felles plattform for å fremme likestilling og mangfold og hindre diskriminering. Arbeidsgiverstrategien skal sammen med rutinene for rekruttering/tilsetting, legge grunnlaget for at mangfoldet i Elverum kommunes befolkning gjenspeiles i Elverum kommunes medarbeidere.

Arbeidsgiverstrategien er tema i kommunens lederutviklingsprogram. Hensikten er å reflektere over vår arbeidsgiver politikk, den ansatte i fokus, og hvordan dette kommer til uttrykk gjennom holdninger, verdier og lederatferd som igjen kommer til uttrykk i vår kultur.

Kommunen har ikke statistikk over hvor mange ulike etnisiteter som er representert blant våre ansatte, dette fordi dette ikke ansees som relevant. Man ansettes som følge av kompetanse og egnethet, ikke på bakgrunn av etnisitet.

Vi i Elverum kommune ønsker at våre ansatte skal trives og yte sitt beste. Alle beveger vi oss gjennom ulike faser i livet, og hver livsfase medfører ulike behov, krav, begrensninger og muligheter. Det som skjer underveis i yrkeskarrieren vil kunne påvirke vår produktivitet og hvor lenge vi velger å være yrkesaktive. Vår livsfasepolicy beskriver de personalpolitiske verktøy som kan benyttes for at ansatte i ulike faser gjennom livet skal kunne yte sitt beste i arbeidet.

Heltid/deltid

Elverum kommune har vedtatt at kommunen skal ha fokus på heltidskultur. Dette følger av kommunestyrevedtak av 15.12.15, punkt 15 og er fortsatt like aktuelt; Heltidskultur: «*Elverum kommune prioriterer igangsetting av tiltak og prosjekter som legger bedre til rette for heltidskultur*».

Det jobbes kontinuerlig for en høyere andel heltidsansatte, spesielt innen sektor for helse, mestring og omsorg der utfordringen med deltid oppleves som størst. Kommunen har utarbeidet en lokal retningslinje med formål om å øke antall heltidstilsatte i tråd med HTA §2.3.1.

Arbeidsgiver har sammen med arbeidstakerorganisasjonene, representert ved hovedtillitsvalgte, sett på muligheten for å innføre såkalt Årstarturnus som et ledd i arbeidet for økt andel heltidsstillinger. Så langt i arbeidet har vi ikke lyktes med å komme til enighet om retningslinjene for denne typen turnus.

Sektor for helse, mestring og omsorg har deltatt i læringsnettverket TØRN, en nasjonal satsning fra Helsedirektoratet. Nettverket består av 30 kommuner i landet og drives i regi KS. Moen sykehjem har deltatt i prosjektet. Prosjektperioden varte fra juni 2022 til november 2023.

Prosjekt mål:

Resultatmål (mål for prosjektperioden):

- Finne en metode for å kartlegge og fordele oppgaver og kompetanse i avdelingen.
- Ansatte med helsefaglig utdanning bruker mer tid til direkte pasientnært arbeid.

Effekt mål (langsiktig mål):

- Vi sikrer forsvarlige tjenester med tilstrekkelig kompetanse.
- Vi rekrutterer og beholder ansatte med relevant kompetanse.

Selv om dette prosjektet ikke har definert flere heltidsstillinger som et uttalt mål er det lov å tro at dette også vil kunne påvirke heltidskulturen i positiv retning. TØRN som virkemiddel vil bli videreført og implementert i sektoren forøvrig som et ledd i arbeidet for å møte utfordringen med en stadig økende andel eldre som vil få behov for tjenester fra kommunen, samtidig som antall arbeidsføre til å utføre arbeidet avtar. På bakgrunn av denne utviklingen må man finne andre måter å fordele oppgavene på for å kunne benytte all kompetanse på rett sted.

Ønske om en sterkere heltidskultur er en overordnet samfunnsutfordring og ikke primært et lokalt problem for Elverum kommune. Det er en utbredt holdning i arbeidstakernes organisasjoner at økt frekvens på helgearbeid ikke er ønskelig. Vi vet at dagens etablerte måte å organisere turnusarbeid på bremser en økning av heltidsstillinger. Det er blant annet spørsmål om frekvensen av helgearbeid som medfører at turnusen har behov for flere små helsestillinger, ofte på under 20 prosent, for å kunne levere en forsvarlig tjeneste gjennom hele uka. Mulighetene for å øke antall heltidsansatte begrenses av gjeldende turnus- og arbeidstidsordninger. Elverum kommune har spilt inn behovet for bedre incentiver for flere arbeidstimer på helg til tariffoppgjøret 2024.

Elverum har ifølge KS sysselsettingsstatistikk gjennomsnitt stillingsstørrelse på 80,8 prosent pr 01.12.23, dette er på nivå

med det vi ser hos våre nabokommuner som vi gjerne sammenligner oss med; Hamar (80,4), Ringsaker (80,3), Løten (80,0) og Stange (83,0). Alle de nevnte kommunene her har minimal endring fra 2022.

Kommuner som ofte løftes fram som de som har lyktes med heltidskultur er eksempelvis tidligere Oppegård -nå Nordre Follo (84,8 prosent) og Vestby (78,8 prosent). Nordre Follo ligger altså fortsatt noe foran Elverum, mens vi nå har litt høyere gjennomsnittlig stillingsstørrelse enn Vestby som har gått 1 prosentpoeng tilbake fra 2022.

Utviklingen i gjennomsnittlig stillingsstørrelse i Elverum kommune har utviklet seg fra 77,6 prosent i 2014 til 80,8 prosent i 2023. Vi ser av tabellen under her at vi har økt antall hele og store stillinger, men samtidig har vi også økt antall stillinger under 20 prosent. Dette har sammenheng med turnus og 24/7 drift hvor man er avhengig av antall hoder på helg.

Stillingsstørrelse i %	Kvinner		Menn		Antall stillinger	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
0 – 19,99 %	83 %	78%	17 %	22%	144	157
20 – 39,99 %	80 %	69%	20 %	31%	118	147
40 – 59,99 %	86 %	86%	14 %	14%	186	185
60 – 79,99 %	84 %	81%	16 %	19%	262	245
80 – 99,99 %	92 %	93%	8 %	7%	211	217
100 %	73 %	74%	27 %	26%	913	922

Tabell: Stillingsstørrelser fordelt på kvinner og menn. *) Antall stillinger er ikke samme antall som antall ansatte, da noen ansatte innehar flere stillinger.

Arbeid med etikk og verdigrunnlag

Elverum kommune har arbeidet systematisk med etikk og verdigrunnlag i lang tid og det er de senere årene foretatt en gjennomgang av både de etiske retningslinjene og kommunes antikorrupsjonsarbeid gjennom et antikorrupsjonsprogram. I tillegg inngår korrupsjonsforebygging i styringsplattformen vår, vårt verdigrunnlag, etiske retningslinjer, arbeidsreglement, varslingsrutiner mv.

Hensikten med programmet er å sørge for at de folkevalgte, ansatte og ledere, har en høy bevissthet rundt etikk for å forhindre mislighold og korrupsjon.

Programmet anbefaler blant annet tiltak som god internkontroll som ivaretas gjennom bruk av kvalitetssystemet hvor arbeidsprosesser er beskrevet gjennom prosedyrer, retningslinjer og rutiner og tilhørende avvikssystem som er under implementering i hele organisasjonen. Her har vi støttet på noen utfordringer sammen med leverandør av nytt kvalitetssystem og vi jobber videre for å kvalitetssikre dagens system for internkontroll.

Et annet tiltak som anbefales i programmet er å gjennomføre gode og riktige anskaffelser. Dette ivaretas gjennom innkjøpsrådgivere i Økonomistaben som bistår organisasjonen med innkjøp og anskaffelser.

Kommunen har gjennom en partssammensatt gruppe utarbeide enkle rutiner som skal gjøre det lett for ansatte å varsle om kritikkverdige forhold. I rutinen fremgår det at Elverum kommune som arbeidsgiver oppfordrer til å varsle om kritikkverdige forhold. Målet med rutinene er å legge til rette for at vi skal ha en åpen organisasjon og en god ytringskultur i Elverum kommune. Varsling har vært tema i kommunedirektørens ledergruppe og det har blitt utarbeidet foilerie og dilemmaverktøy som ledere har fått distribuert ut i den hensikt at dette skal tas opp som tema i ansattgrupper i sektorer og staber. Verktøyet ligger tilgjengelig i kvalitetssystemet og brukes i de ulike sektorer og staber.

Medarbeiderundersøkelse - 10-faktor

Det gjennomføres medarbeiderundersøkelse i hele organisasjonen annet hvert år, sist i november 2022. Ansatte og ledere svarer på 35 påstander der svarene er rangert i 5 kategorier fra svært uenig til svært enig. Påstandene det svares på vil avdekke ulike forhold knyttet til arbeidssituasjon som f.eks. mestring, samarbeid, ledelse og arbeidsmiljø.

Medarbeiderundersøkelsen 10-faktor bygger på forskning om effektiv ledelse og gode virkemidler for å motivere medarbeidere og derigjennom skape gode resultater. Forskningen er koblet opp mot brukernes vurdering av kvaliteten på tjenester. I 2022 var det 1304 ansatte som svarte, det gir en svarprosent på 70,3 prosent, mot 71 prosent deltagelse i 2020.

Resultatene fra undersøkelsen i 2022 viser at Elverum kommune samlet sett ligger på snitt eller over landsgjennomsnittet på alle faktorer. Vi scorer bedre enn gjennomsnittet for Norge på faktorene "Bruk av kompetanse", "Rolleklarhet" og "Mestringstro", det gjorde vi også i 2020. Så må vi også si at det er varierende score mellom avdelingene, noen ligger over og noen ligger litt under landsgjennomsnitt i eget område.

Resultatrapporten fra 10-faktor er et godt grunnlag for hver avdeling til å jobbe med eget arbeidsmiljø.

Gjennom 2023 og fram mot ny undersøkelse i 2024 har organisasjonen jobbet avdelingsvis med prioriterte tiltak etter undersøkelsen. Hvilke faktorer man vil fokusere på og hvilke tiltak som prioriteres vurderes internt i hver avdeling på bakgrunn av avdelingens resultater. Ledere og medarbeidere har tilgang til gode verktøy i etterarbeidet med 10-faktor og får bistand fra personalstaben hvis ønskelig. Det skal gjennomføres ny medarbeiderundersøkelse i november 2024.